

Enerji alanındaki yetersiz çalışma koşulları ölümleri beraberinde getiriyor

Özelleştirme, kazaları artırdı

Elektrik dağıtımının özelleştirilmesinin ardından, yapılan işlemlerin ucuza maledilme mantığı, işçileri, hakları olan çalışanlar olmaktan çıkarıyor. Çalışma koşullarının yetersizliği ölümlü kaza sayısının artmasına neden oluyor. Baraj kapağının patlaması nedeniyle yaşanan ölümlü kaza, Erzurum Aşkale'de su bisikletiyle göletteki direği doğrultmaya giderken yaşamını yitiren işçiler unutulmamışken, iş kazalarının arttığı bilgisi açıklanıyor.

Mehmet BOZKIROĞLU

EMO Yönetim Kurulu Yazmanı

Enerji; piyasalaştırma, özelleştirme ve taşeronlaştırma uygulamalarıyla birlikte giderek adını iş kazalarından daha çok söz ettiren bir alan haline geldi. Enerji alanında giderek artan iş kazalarından önce ülkemizdeki genel duruma bir göz atacak olursak ne yazık ki elimize en son veriler olarak 7 ay kadar önce yayımlanan 2010 yılı iş kazası istatistikleri geliyor.

Sosyal Güvenlik Kurumu'nun (SGK) istatistikleri, bir önceki yıla göre iş kazalarında ölüm sayısının, yüzde 24'lük bir artışla 1.454 olduğunu gösteriyor. İş kazaları sonucu ölüm oranlarında ülkemiz önlenemez bir yükseliş kaydediyor. İş kazalarının yüzde 58'i, 50 kişiden az işçinin çalıştığı işyerlerinde meydana gelmiş. Aynı istatistiğe göre 2010 yılında meydana gelen iş kazaları sonucunda yaklaşık 1.5 milyon iş günü kaybı olmuş. Tabii bu rakamların içerisinde işinden ayrıldıktan, emekli olduktan sonra meslek hastalığına bağlı ölümler de yer almıyor. Kaldı ki sayılara ve istatistiğe döküldüğünde konu insani boyutundan uzaklaşıyor. Ölüm; nasıl ve ne şekilde olduğundan, evdeki kalanların acısından, çoğunlukla piyasanın temel argümanı maliyeti bile artırmadan basitçe önenebileceğinden bağımsız olarak rakamlarla ifade edilir hale geliyor.

Kaza, kadere dönüştü

İş kazalarından bazılarını incelediğimizde içimizi acıtan, talihsiz ölümler göze çarpıyor. Bu ölümlerin arkasından yetkililerin açıklamalarında her seferinde tevekkülü öneriyor olmaları da yaraya tuz basar nitelikte. Özellikle maden kazalarındaki ölümler karşısında "kader", sel ve heyelanda can verenler için "afet" kavramlarını kullanarak işin içinden sıyrılanlara, "kaderin, afetin tanımını" sormak gerekiyor. Toprağı sürmemiş, ekmemiş, ürün elde etmek için gerekenleri yerine getirmemiş bir çiftçi, hasat zamanını "Kaderde bu sene ürün kaldırmamak varmış" diyemez. Her fırsatta yineledikleri "mütedeyyinliklerinden" (dindarlık) hareketle "takdir-i ilahi"nin ne olduğunu içselleştirmiş olması beklenenlerin, yeterli önlem alınmadığı için gerçekleşen ölümlü kazaları "kadere, afete" bağlamaları, tevekkül önerme kolaycılığın kaçmamaları beklenir.

İşçi sağlığı ve iş güvenliğini kamusal denetimden yoksun bırakacak şekilde, TMMOB ve bağlı odaların önerilerini dikkate almadan çıkarılan yeni yasa ile bugüne kadar "kader" diye açıklanan sorumlunun yerine de yenisi bulunmuş durumda. Artık sorumlu yasada hiçbir gü-

vence ve yetki verilmeyen iş güvenliği uzmanları olarak tanımlanıyor. İş güvenliği uzmanları, hem "ortak iş sağlığı ve güvenliği birimine" hem de görevlendirildiği işyerinin işverenine karşı sorumlular. Kendi iradesi ve işyerinde çalışanların onayı olmaksızın işyerlerinde görevlendirilecekler. Bundan sonra olası bütün kazalardan elinde yasanın kendilerine çok da bir erk vermediği iş güvenliği uzmanları sorumlu tutulacak ve kazalar, işinden olma pahasına işverenine karşı durabilmesi beklenen bu "kiralık işçilerin" omzuna yıkılacak.

İşçi sağlığı ve iş güvenliği konusu mevzuat olarak tartışılırken geçtiğimiz aylarda enerji alanında yaşanan kazaların bazılarını kısaca hatırlamak yerinde olur. Önce Adana'daki baraj kapağının patlamasında suya kapılan işçiler yaşamlarını yitirirken, sonra Erzurum Aşkale'de 5 çalışanın bir havuz bisiketiyle gittikleri gölün içinde suya yatmış haldeki elektrik direğine ulaşmadan göz göre göre boğulmalarına televizyonlardan tanık olduk. Hiçbir teçizatları olmadığı göz önüne alınırsa, canlarını kaybeden çalışanların direğe ulaşabilselerdi de nasıl bir çözüm üretmek için oraya gönderildikleri veya gittikleri de hala bir soru işareti olarak önümüzde durmaktadır. Tüm bunların ardından Giresun Dereli'de Hidroelektrik Santrali (HES) inşaatı sırasında beton dökülürken ölen 4 işçi ile birlikte sadece HES inşaatlarında, 2012'in ilk 5 ayında ölen işçi sayısı 26'ya ulaşmıştır. Sayıları artırılabilir olan bu örnekler, enerji alanının nasıl da ölümler üzerinde yükseldiğini, edilen karlar ve düşürülen maliyetlerin kaç ocağın sönmesine sebep olabileceğini gözler önüne seriyor.

Halk sağlığı da tehlikede

Düşünülmesi gereken bir diğer konu da ehil olmayan eller ile düşürülmeye zorlanan maliyetlerin sadece işçi sağlığını ve iş güvenliğini tehdit etme noktasından artık halk sağlığını ve hayatını da tehdit eder boyutlara ulaştığı gerçeğidir. Başkent'in orta yerinde yürürken bir anda göçen kaldırımından 50 metre aşağı düşerek ölenlerin, serinlemek için girdikleri havuzda elektrik akımına kapılarak can veren küçük çocukların nasıl bu kadar kolay öldükleri üzerine uzun uzun düşünmek gerekir.

Bu ülkede her ay çok basit yöntemlerle önenebilecek elektrik kaçağından, insanlar özellikle de çocuklar ölüyor. Alessandro Volta'dan beri yaklaşık 200 yıldır kontrollü olarak üretilebilen ve tüketilebilen elektrik enerjisi 2012'ye geldiğimizde hala can almaya devam ediyor. Eğer bu kadar eski ve bilindik bir teknolojiyi üretirken veya üretmek için yapılar inşa edip, kullanıma sunarken, ça-

nuşma zamanımızda şu örneksemeyi yapmıştı:

"Artık kimse 'Arabalar adam öldürüyor' demiyor. Ya bir alkollü sürücü, ya dikkatsizlik, uykusuzluk, ya yolun yanlış hesaplanmış eğimi... Ama kimse arabaların kendiliğinden insan canına kastettiğinden bahsetmiyor. Kullandığımız dönemde tepki doğurmasın diye savaş yıllarında 'radar', ev hanımına pazarlanmak için 'mikrodalga', sonra kulağa yapıştırabilelim diye 'radyofrekansı'na evrilmiş 2 gigahertz (GHz) elektromanyetizma ile ilgili, yeterli uyarı, kural, kanun çıkarıldığında, denetim doğru yapıldığında kanser hücresi oluşturma riskinden fazla yararının konuşulacağı kesindir."

Davis, bunları hala zararları kesin olarak kanıtlanmamış, ama toplumda çok da tepki çeken, yaklaşık 20 yıldır hayatımızın bir parçası olan cep telefonları/baz istasyonları için söylüyordu.

200 yıldır ürettiğimiz elektrikte de konu çok farklı değil. Sadece teknolojinin geçmişi 20 değil 200 yıl ve biz hala "elektrik çarptı" diyoruz. Aslında elektrik dünya kurulduğundan beri yıldırım olarak da çarpıyordu. Sorun; bizim bu kadar senedir elektriğin kontrol altına alınması için bulunan çözümleri hala uygulamıyor olmamız.

Refik Durbaş'ın yazdığı, Zülfi Livaneli'nin bestelediği o meşhur türkü, sanki 2012 "ustalık yıllarına" dair bir ağıt olarak, elektrik üretme yolunda ölen işçilerin dillerinden piyasayı baş aktör ilan edenlere soruluyor:

"Elim sanata düşer usta/Dilim küfre, yüreğim acıya/Ölüm hep bana/Bana mı düşer usta?"

ğın şartlarına uygun önlemler alınmama devam edilirse, uygun kamu denetim mekanizmaları kurulmazsa; işçilerin, halkın, çocukların ölmesinin de önüne geçilemez.

Teknolojinin gelişimi ile oluşturduğu riskler arasında önemli bir ilişki olduğu kesin. Bu konuda çalışan halk sağlığı uzmanları değişik yöntemlerle farklı teknolojileri inceleyerek konuyla ilgili bilgileri bilgilendirmekteler. Teknolojinin toplum için oluşturduğu risklerinin kullanım yılları içerisinde yapılan düzenlemelerle azalmasına ilişkin bir örneği geçen sene ülkemize gelen Dr. Devra Davis vermişti. Elektromanyetik alanlar konusunda yayınlarıyla ünlü halk sağlığı Dr. Devra Davis, kendisiyle sınırlı ko-